

Totaal
aantal
bezoekers:
88.353

jaarverslag 2019
Natuurmuseum Brabant

natuur
.....
museum
.....
brabant

Foto-tentoonstelling: Comedy Wildlife 2019

Inhoud

Woord vooraf	5
Bericht van het bestuur	7
Onze bezoekers	9
Tentoonstellingen en projecten	13
Educatie en activiteiten	19
Marketing en communicatie	25
Collectie en wetenschap	29
Het museum als onderneming	31
Financiële gegevens	41
Bijlagen:	
Collectie en wetenschap	43
Aanwinsten	43
Bruiklenen	43
Overzicht werkzaamheden collecties	43
Toezicht en directie	47
Overzicht personeel	48
Samenwerking	49
Colofon	50

Woord vooraf

5

Als ik terugblik op 2019 dan is het woord dat meteen bij mij opkomt: trots. Trots op ons mooie museum, dat boeiende, innovatieve en interactieve programma's biedt voor zowel de inwoners van Tilburg als voor bezoekers van tot ver daarbuiten. Trots op wat we bereikt hebben in 2019 met een nieuw bezoekersrecord- ondanks beperkte financiële middelen. En met name trots op onze medewerkers en vrijwilligers die zich met passie en toewijding inzetten om onze missie en visie waar te maken, ook al is ons team maar liefst de helft kleiner dan gemiddeld voor een museum met onze bezoekersaantallen. Alles wat we bereiken, bereiken we met zijn allen. Onze bezoekers plukken daar dagelijks de vruchten van en dat geeft veel voldoening.

Na de moeilijke omstandigheden veroorzaakt door de (weg)werkzaamheden in de Spoorlaan in 2018, opende 2019 met nog meer werkzaamheden in de openbare ruimte rond het museum. Personeel en bezoekers moesten het pand bereiken via zandhopen en een loopbruggetje over een greppel van 4 meter. Maar zelfs dat was een grote vooruitgang op de bereikbaarheid in 2018! Toen de werkzaamheden direct voor het museum eindelijk gereedkwamen in april hadden we meer dan veertien maanden overlast getrotseerd. De opluchting in de organisatie was groot.

De aantrekkingskracht van het museum bleek sterker dan deze mildere hindernissen. Het jaar begon met stevige bezoekersaantallen en deze trend heeft zich het hele jaar doorgezet. Record na record sneuvelde. Op 30 juni liep al de 42.006e bezoeker binnen, een record voor de eerste helft van een jaar. Ook is er een nieuwe 'drukste maand ooit': oktober met 11.303 bezoekers.

De groei was consistent over het hele jaar. Er waren vijf maanden waar de teller boven de 8000 uitkwam en maar drie maanden waar die onder de 6000 bleef steken. Dit heeft uiteindelijk tot een recordjaar geleid met een eindtotaal van 88.353 bezoekers, ruim 12.000 meer dan voormalig topjaar 2017.

'Het verhoogde bewustzijn rondom klimaatverandering en biodiversiteit maakt het voortzetten van onze activiteiten en het delen van onze expertise relevanter dan ooit tevoren.'

Wij hadden deze bezoekers hard nodig: de omzetzijde van de wegwerkzaamheden sloeg een aanzienlijk gat in de exploitatie van het museum. De combinatie van meer bezoekers, slim ingezette middelen en ook bezuinigen waar het nog kon, betekende dat we het jaar met een bescheiden positief resultaat konden afsluiten. Ook daar mogen we trots op zijn. Maar de uitdaging om een secuur financiële toekomst voor het museum te creëren blijft urgent en groot.

Eind 2019 is het duidelijk dat de bezoekersbelangstelling voor het museum steeds groeiend is- net als het educatieve en wetenschappelijke belang. Het verhoogde bewustzijn rondom klimaatverandering en biodiversiteit maakt het voortzetten van onze activiteiten en het delen van onze expertise relevanter dan ooit tevoren. Natuurmuseum Brabant: wij zijn natuur!

Fiona Zachariasse
Directeur

Foto-tentoonstelling: Comedy Wildlife 2019

Bericht van het bestuur

7

We kunnen terugkijken op een qua bezoekersaantal uitstekend jaar. In 2019 hebben (groot)ouders en kinderen massaal het museum bezocht met een bezoekersrecord in de bijna 85-jarige historie van het museum tot gevolg.

De forse bezoekersstroom kent wel een keerzijde. De exploitatie van het museum stond al onder druk omdat de bijdrage van de gemeente gebaseerd is op 70% van de huidige activiteitenomvang. Daarnaast is de beschikbaarheid van landelijke fondsen voor de ontwikkeling van nieuwe exposities belangrijk afgenomen als uitvloeisel van de bankencrisis. Dat trekt een zware wissel op alle medewerkers. Reden ook waarom het bestuur de inspanningen van de directie ondersteunt om het prestatiecontract met de gemeente voor de periode na 2020 meer in evenwicht te krijgen met de sterk toegenomen belangstelling en in goede verhouding met vergelijkbare instellingen.

Het is goed om te zien hoe met bescheiden budgetten delen van het museum steeds worden vernieuwd en in de smaak vallen bij het publiek. Ook een expositie als Comedy Wildlife Photography Awards blijkt op veel waardering te kunnen rekenen. Voor veel jeugd (en hun ouders) is het Ontdek- en Onderzoeksdomein voor Natuur een feest om in te werken en zo spelenderwijs en interactief meer over de natuur te leren kennen.

Met het geheel vernieuwde management team van het museum waait er ook een nieuwe wind. Een nieuw beleidsplan is in de maak. De organisatiestructuur is verduidelijkt en tal van processen en procedures zijn geactualiseerd. De IT-omgeving is gemoderniseerd en het winklassortiment heeft een revitalisatie ondergaan.

Eind 2019 hebben we, na een bestuursperiode van 9 jaren, afscheid genomen van Marianne Palmen. Marianne vervulde de rol van penningmeester en had de laatste jaren ook HRM in haar portefeuille. Wij zijn Marianne dankbaar voor haar inzet en energie al die jaren. In de vacature is voorzien door twee nieuwe bestuursleden aan te stellen: Anne-Marie Hartog en Rimke van de Laarschot.

Het bestuur heeft grote waardering uit voor medewerkers en vrijwilligers. Zij hebben met veel enthousiasme en inzet een recordaantal bezoekers vermaakt, onderricht en zich met passie ontfemd over de collectie van het museum. Daarnaast spreekt het bestuur grote waardering uit voor het vele onderzoek dat wordt verricht.

Loeks van der Veen
Voorzitter

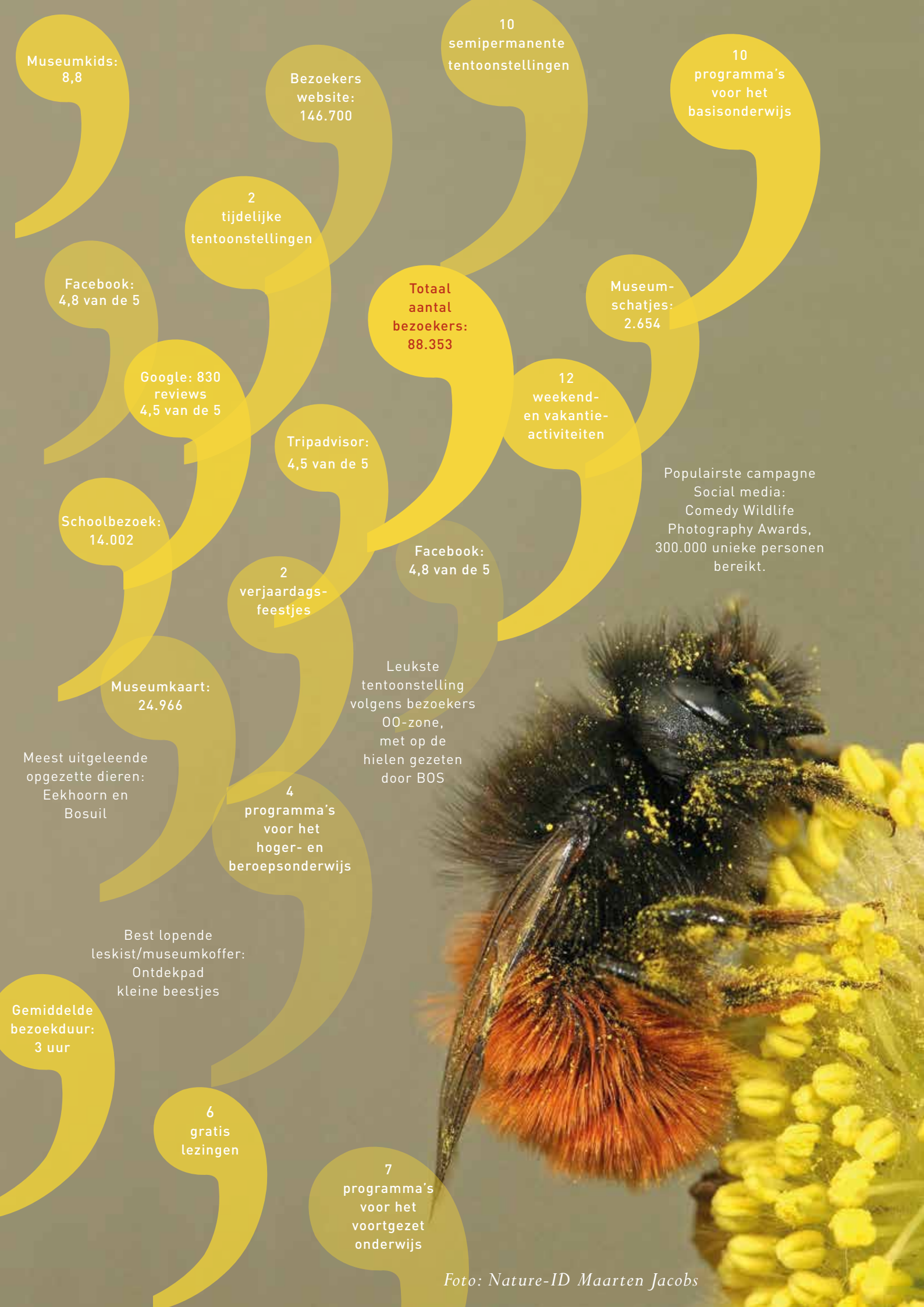

Foto: Nature-ID Maarten Jacobs

Onze bezoekers

Terugkijken op 2019 roept een zeer tevreden gevoel op, dat verder gaat dan alleen de bezoekersaantallen. Maar die hebben wel veel zeggingskracht. Nadat in 2017 75.752 bezoekers ons wisten te vinden met in 2018 een kleine terugval naar 70.355, hadden we niet kunnen bedenken dat eind 2019 de teller op 88.353 zou staan. Een ontzettend hoog aantal en ongekend in de geschiedenis van Natuurmuseum Brabant.

Het is museumprofessionals eigen om direct de stijging van bijna 20.000 bezoekers in een jaar te willen verklaren. Komt het door de nieuwe tentoonstelling, een daverende onlinecampagne of simpelweg door de zogenaamde olievlekverspreiding? Wij beschikken niet over voldoende capaciteit om hier uitgebreid en gedetailleerd onderzoek naar te doen. Wel kunnen we op basis van recensies op diverse social media, reviews van kinderen op Museumkids.nl, terugkoppeling van datgene dat museumwerkers horen en zien, tot en met het bijhouden van de omloopsnelheid van de Nederlandse en anderstalige Wegwijzers die worden uitgedeeld aan bezoekers, gefundeerde inschattingen maken over de oorzaken van het succes van Natuurmuseum Brabant in 2019.

‘Het is museumprofessionals eigen om direct de stijging van bijna 20.000 bezoekers in een jaar te willen verklaren. Komt het door de nieuwe tentoonstelling, een daverende onlinecampagne of simpelweg door de zogenaamde olievlekverspreiding?’

Profiel van onze gasten

Onze gasten komen uit heel Nederland; wij verwelkomen bezoekers uit elke provincie. De grootste groep komt uit Midden-Brabant, maar ook een aanzienlijk percentage uit West en Oost-Brabant, Zuid-Holland en Noord-Holland. De verhouding man/vrouw is bijna gelijk, hetgeen te verwachten is voor een echt familiemuseum. Kijkend naar de leeftijd van de bezoekers zien we dat kinderen <13 jaar en volwassenen tussen 34 –45 jaar en 66-75 jaar ons goed weten te vinden. Uniek is dat Natuurmuseum Brabant eruit springt als het gaat om de bezoekduur van bezoekers. Deze is namelijk gemiddeld 3(!) uur. De gemiddelde duur van een museumbezoek bij andere musea is over het algemeen 1 ½ uur. Wij krijgen vaak te horen dat kinderen zelfs nog langer hadden willen blijven: een mooier compliment bestaat er bijna niet.

Een andere belangrijke groep voor het museum is het onderwijs. Vooral basisscholen en het voortgezet onderwijs in en uit de omgeving van de gemeenten Tilburg, Dongen, Gilze-Rijen, Goirle en bijv. gemeenten Rotterdam en Eindhoven maken gebruik van de educatieve programma's. Daarnaast heeft Natuurmuseum Brabant een actieve rol gespeeld bij het project Verwonderroute en de Ruimtevaartschool met o.a. activiteiten in het museum. In 2019 zijn er 14.000+ leerlingen in het museum geweest om iets te leren over o.a. uilen, het menselijk lichaam, olifantachtigen, het leven op Mars en de natuur in de verschillende seizoenen.

Waarvoor komen bezoekers?

Scholen komen voor de educatieve programma's- die zijn zodanig opgezet dat ze aansluiten bij een didactiek als Onderzoekend en Ontwerpend leren, maar ook bij 21e -eeuwse vaardigheden. Natuur is qua onderwerp zo divers dat het al snel aansluit bij de beleefwereld en interesses van kinderen. Maar ook de interactiviteit, flexibiliteit en goede begeleiding wordt vaak teruggegeven als een groot pluspunt en reden om terug te komen.

De individuele bezoekers, zoals wij ze intern noemen, komen om heel verschillende redenen. Van 'We hebben over jullie gehoord van de burens' tot 'Wij zijn als vaker hier geweest en de kinderen willen niets liever dan nog een keer'. Of, en deze reden geldt in het bijzonder voor één tentoonstelling: 'We komen voor de foto's van Comedy Wildlife. Daarover hebben we zulke leuke dingen gelezen'. Samengevat kunnen we zeggen dat de meest gehoorde redenen om naar het museum te komen zijn: interactief museum, vriendelijk personeel, Kikkertentoonstelling is zo leuk, lekker samen bezig kunnen zijn in BOS of de OO-zone en de Potvis. En niet alleen kinderen hebben het bij ons naar hun zin, ook volwassenen leren en lachen mee.

Mpho, Museuminspecteur van het jaar van de Museumkids, koos als favoriet museum Natuurmuseum Brabant en verwoordde het als volgt: "Er moeten leuke dingen te doen zijn voor iedereen en niet alleen voor kinderen, graag ook speciale activiteiten en ook heel belangrijk: vriendelijk personeel!".

Natuurmuseum Brabant voelt zich als een vis in het water als museum voor families, natuurliefhebbers en scholen.

'We hebben over jullie gehoord van de burens' tot 'Wij zijn als vaker hier geweest en de kinderen willen niets liever dan nog een keer'. Of, en deze reden geldt in het bijzonder voor één tentoonstelling: 'We komen voor de foto's van Comedy Wildlife. Daarover hebben we zulke leuke dingen gelezen'.

Foto-tentoonstelling: Comedy Wildlife 2019

2
tijdelijke
tentoonstellingen

Tentoonstellingen en projecten

13

Tijdelijke tentoonstellingen in 2019

Vreemde Vogels die dino's (geopend op 11 december 2019)

Deze nieuwe tijdelijke presentatie belicht de evolutie van dinosauriërs tot vogels. Dit wordt gedaan op drie niveaus: voor kinderen van 4 tot 8, voor kinderen vanaf 8 jaar en voor ouders. Iedere bezoeker kan zo op zijn eigen niveau aan de slag in de zaal met de interactieve opdrachten en interessante weetjes.

Tilburg Zoemt (13 april t/m 6 september 2019)

Samenwerkingsproject met T-Primair, Albert Heijn Tilburg, GroenRijk Tilburg en Jongeren Op Gezond Gewicht (JOGG). Presentatie op de binnenplaats (in de bijenkoepel), het museumcafé en de OO-zone over wilde bijen. Bezoekers krijgen informatie over wat de gemeente Tilburg al doet om de wilde bijen te helpen en hoe ze zelf aan de slag kunnen in hun eigen tuin of op het balkon.

Tentoonstelling BLOCBIRDS (1 november 2019 t/m 1 maart 2020)

BLOCBIRDS is een kunstproject van Studio 212 Fahrenheit. BLOCBIRDS gaat over de voor vele mensen verborgen schoonheid van vogels om ons heen. Het percentage kleur, de verhoudingen ten opzichte van elkaar en de plaatsing van de kleuren geeft iedere vogelsoort z'n unieke kenmerkende uniform. Studio 212 Fahrenheit heeft deze schoonheid vastgelegd in 25 grafische composities van 25 vogels. De composities zijn tot stand gekomen met enkel het gebruik van vierhoekige vlakken. De grafische composities worden aangevuld met een vierhoekige vitrine, eveneens met 25 vlakken, met 25 opgezette vogels, allen afkomstig uit de museumcollectie. Deze tentoonstelling heeft gestaan in de showroom van Piet Hein Eek op Strijp-R tijdens Dutch Design Week in Eindhoven, alvorens te verhuizen naar het museum Blocbirds won niet voor niets de Red Dot Design Award, een prestigieuze onderscheiding.

Fototentoonstelling 'Comedy Wildlife Photography Awards 2019' (15 november 2019 t/m 16 maart 2020)

Tentoonstelling van de foto's van deelnemers en winnaars van de 2019-editie van de competitie 'Comedy Wildlife Photography Awards'. Humor wordt ingezet om aandacht te vragen voor natuurbehoud. De foto's zijn herkenbaar, je moet er minstens om glimlachen. De opbrengsten van de foto's gaan naar initiatieven voor natuurbehoud en dierenwelzijn (Comedy Wildlife Photography Awards en BornFree).

Updates en toevoegingen aan semipermanente tentoonstellingen

In 2019 werden aan een aantal bestaande tentoonstellingen elementen toegevoegd of kreeg de presentatie een update. Het gaat om de volgende presentaties:

Jouw Brabant, mijn Brabant

De zaal is een ode aan de veelzijdige schoonheid van de Brabantse natuur en de manieren waarop we die beleven. In de tentoonstelling staan herinneringen uit een Brabants verleden centraal, en die zijn met nieuwe technieken volop in de zaal verwerkt.

In 2019 werden aan de tentoonstelling een aantal 'herinneringselementen' toegevoegd die (oudere) bezoekers helpen herinneringen op te halen door middel van de zintuigen, zoals een 'geluidsdouche'. Ook werd een speciale wand ontwikkeld over de relatie van Natuurmuseum Brabant met de KNNV en het onderzoek dat zij al 25 jaar doen in Tilburg.

Schoolbezoek:
14.002

Ware Wolf

De wolf vindt zijn weg terug naar Nederland. Wat moeten we weten over de wolf en is hij welkom of moet hij wegwezen?

In 2019 kreeg de tentoonstelling een update, nu de wolf zich weer gevestigd heeft in Nederland.

Kikker is hier!

Tentoonstelling voor de jongste bezoekers over Kikker uit de boeken van Max Velthuijs.

In 2019 is, ter gelegenheid van de 30e verjaardag van Max Velthuijs' creatie, deze tentoonstelling geheel gerenoveerd en werd een vitrine met de 'echte' Kikker en zijn vriendjes, een selfiewand met magneetstukken en een extra verkleedhoek met Kikkers vriendjes toegevoegd.

BOS

BOS (Beleef Ontdek Samen) is een belevenis die mee verandert met de seizoenen. Elke drie maanden verandert BOS in een ander landschap.

In 2019 werd een boom toegevoegd waar kinderen en hun ouders in kunnen om hun armen te gebruiken als takken. Ook werd de zaal, na tien seizoenen intensief gebruik, deels opgeknapt.

Gang tweede verdieping en trappenhuis bezoekers

In 2019 kreeg het noordelijk trappenhuis een upgrade door botanische prints uit de bijzondere plantkundeboeken van de Brabant Collectie op de muren aan te brengen. Hiermee werd ook de verbinding tussen de presentaties 'Van binnen naar buiten', 'Jouw Brabant, mijn Brabant' en 'BOS' duidelijker gelegd. De gang op de tweede verdieping maakte deze verbinding af door dat hier de trein vervangen werd door een bospad met bomen.

Overige semipermanente tentoonstellingen

Van binnen naar buiten

Presentatie over het werk van en de samenwerking tussen Brabants Landschap, Kempen Landschap en Natuurmuseum Brabant met aandacht voor de buitenlocaties en de wandelapp van het museum, Vossenstreken.

IJstijd!

Kruip in de (rendier)huid van de Neanderthaler en kom oog in oog met een mammoet, een grottenleeuw of een wolharige neushoorn.

Potvis

Het skelet van een in 1995 aangespoelde potvis is het grootste object van het museum. In 2019 is de bijhorende filmzuil verplaatst naar de zijkant van de zaal om de bezoekersbeleving van het skelet verder te optimaliseren.

OO-zone

Sinds 2010 een groot succesnummer van het museum. Met een eigen onderzoekspas gaan bezoekers onderzoek doen, meegenomen door een personage.

Hoezo Seks?

Zaal over seksualiteit en voortplanting bij mens en dier.

Uitsterven

Zaal met de fossiele topstukken van het museum.

Tentoonstelling: Kikker is hier!

Projecten

Natuur om de hoek

Nieuw project voor 2019, waarvan Naturalis initiatiefnemer is. In oktober startte Natuurmuseum Brabant met dit project, waarbij leerlingen van groep 6 en 7 zich kunnen opgeven voor een wekelijkse naschoolse natuurclub (eerste clubdag 11 november 2019). Tevens worden er driemaal per jaar gastlessen georganiseerd voor alle leerlingen van groep 6 en 7.

Verwonderroute

Samenwerking met T-PrimaiR en vijf Tilburgse instellingen (Vincent's Tekenlokaal, Ontdekstation013, LocHal, Textielmuseum en Museum de Pont) in het kader van de Dutch Technology Week. Natuurmuseum Brabant werd gekoppeld aan Vincent's Tekenlokaal om een workshop over vliegen op te zetten. Leerlingen van groep 6 bezochten op 24 mei beide instellingen om het onderwerp vanuit verschillende perspectieven te bekijken. Dit project was een succes en zal in 2020 herhaald worden.

Leren doe je samen

Educatieproject van de SNNC (Stichting Nederlandse Natuurhistorische Collecties). Er werd in 2019 een trainingsdag voor educatief ontwikkelaars georganiseerd in Universiteitsmuseum Utrecht en een trainingsdag voor uitvoerders in Naturalis. Tevens waren er vier overlegbijeenkomsten in verschillende musea.

Vossenstreken

In 2016 werd de wandelapp Vossenstreken gelanceerd. Het aantal downloads van de app is inmiddels de 18.000 gepasseerd. In 2019 werden plannen gemaakt voor nieuwe routes in 2020.

Museumschatjes

Project van Erfgoed Brabant waarmee leerlingen van groep 5 t/m groep 8 gratis het museum kunnen bezoeken.

Museumschatten

Programma van Erfgoed Brabant voor het voortgezet onderwijs. Gratis bezoek aan het museum.

Wandelen voor water

Jaarlijks terugkerend programma (in maart) in samenwerking met Stedenband Tilburg Same Tanzania. Leerlingen van bovenbouw PO wandelen met zes liter water op hun rug langs verschillende instellingen in Tilburg. Daar doen ze activiteiten met water.

Foto-tentoonstelling: Comedy Wildlife 2019

Educatie en activiteiten

19

Natuurmuseum Brabant heeft een uitgebreid educatief aanbod voor primair en voortgezet onderwijs. Ook in 2019 was dit aanbod steeds hands-on, met een focus op het stimuleren van een onderzoekende houding bij leerlingen. Daarnaast biedt Natuurmuseum Brabant een aantal activiteiten en workshops aan voor bezoekers buiten scholenverband en lezingen voor volwassenen. Ook buiten het museum vindt educatie plaats. Zo is er voor scholen naast het veldwerk ook een uitleenservice van de educatieve collectie en museumkoffers. Voor families is er de wandelapp Vossenstreken.

Het gehele aanbod is gericht op Natuur- en Milieueducatie (NME). Dat geldt voor educatieve programma's voor scholen, maar ook bij activiteiten voor bezoekers en in het gehele tentoonstellingsaanbod speelt NME een grote rol.

Educatief aanbod Primair onderwijs

Kikker

Educatief programma voor leerlingen uit de onderbouw en voor peuterspeelzalen, waarin allerlei sociaal-emotionele thema's aan bod komen, zoals bang zijn, vriendschap en verliefd zijn.

BOS

Leerlingen van groep 1 t/m 4 kunnen aan de slag met de speelse opdrachten in deze interactieve en zeer succesvolle zaal.

Klaar voor de start

Activiteit in spelvorm voor onder-, midden- en bovenbouw van het PO. Met behulp van kaarten, magneten en zakjes met materialen kunnen leerlingen op elke verdieping van het museum rondom een thema op onderzoek gaan.

IJstijdworkshop

Activiteit voor onderbouw en bovenbouw, waarbij leerlingen zich verplaatsen in de wereld van de Neanderthaler.

Leer je lijf

Educatieve doe-activiteit over je eigen lichaam voor groep 5/6.

Oertijdlab

Begeleide activiteit voor midden- bovenbouw waarbij gespeurd wordt naar fossiele resten uit de mergelgrotten van Zuid-Limburg.

Braakbalpluizen

Begeleide activiteit voor midden en bovenbouw PO. Leerlingen ontdekken welke dieren in de braakbal van de uil zitten.

OO-zone

Activiteit voor groep 5 t/m 8 in de OO-Zone. Leerlingen maken kennis met onderzoeksvaardigheden door met een personage op onderzoek te gaan.

Hoezo Seks

Activiteit in de tentoonstelling over voortplanting, geschikt voor groep 7 en 8.

Met je neus in de natuur

Onder begeleiding van een enthousiaste en deskundige gids uit het museum trekken leerlingen van groep 7 en 8 de natuur in naar één van de stadsregionale parken die Tilburg rijk is: Stadsbos 013 (Kaaistoep) ten zuidwesten van Tilburg of naar de Dongevallei in de Reeshof.

Educatief aanbod Voortgezet onderwijs

Oertijdlab

Begeleide activiteit voor klas 1 en 2 waarbij gespeurd wordt naar fossiele resten uit de mergelgrotten van Zuid-Limburg.

Hoezo Seks

Activiteit in de tentoonstelling over voortplanting, geschikt voor klas 1 en 2.

OO-zone

Activiteit voor groep 5 t/m 8 in de OO-zone. Leerlingen maken kennis met onderzoeksvaardigheden door met een personage op onderzoek te gaan.

Groene Ondernemer

Met dit personage duiken leerlingen in de wereld van duurzaamheid en groene keuzes. Te boeken vanaf klas 3.

De Onderzoeker

Dit personage uit de OO-zone neemt VMBO-leerlingen mee op onderzoek. Korte, praktische modules maken dit personage geschikt voor de doelgroep.

Warm of koud?

Programma in de tentoonstellingen OO-zone en IJstijd! voor de onderbouw van het VO over aanpassingen van organismen aan warme of koude klimaten.

Evolutie van de olifantachtigen

Een programma in de OO-zone voor de bovenbouw van het HAVO en VWO over de evolutie van de olifantachtigen. Onderzoeksvaardigheden en wetenschapswijsheid worden in dit programma gestimuleerd.

‘Het hele museumaanbod is gericht op natuur- en milieueducatie. Dat geldt voor educatieve programma’s voor scholen, maar ook bij activiteiten voor bezoekers en in het gehele tentoonstellingsaanbod speelt NME een grote rol.’

Aanbod voor Hoger onderwijs en Beroepsonderwijs

- Rondleiding educatie (aanpak educatie in Natuurmuseum Brabant)
- Rondleiding tentoonstellingen (informatie overbrengen aan publiek)
- Kennismakingsdag (speciaal voor eerstejaars PABO)
- OOL in Natuurmuseum Brabant (educatie toegespitst op Onderzoekend en Ontwerpend Leren)

Activiteiten voor bezoekers buiten schoolverband in 2019

Kikkeractiviteiten

Speciaal voor de heropening van Kikker is hier! en om te vieren dat Kikker van Max Velthuis in 2019 dertig jaar bestond waren er in de meivakantie Kikker-activiteiten (onder andere maskers maken en voorlezen) en een echt Kikkercafé op de tweede verdieping van het museum.

Comedy Wildlife activiteit

Speciale activiteit bij de tentoonstelling Comedy Wildlife Photography Awards, waarbij bezoekers zelf een grappige situatie creëren door een collage te maken met natuurfoto's.

Vakantielabs

Vanaf de zomer van 2018 zijn we gestart met Testlab. Iedere vakantie wordt een ander lab aangeboden, dat past in het seizoen. De labs zijn ontwikkeld met de didactiek van onderzoekend en ontwerpend leren (OOL)

Dinolab

Wat kun je zeggen over het uiterlijk van dino's als je kijkt naar huidige diersoorten die op ze lijken?

Eendenlab

Hoe zorgt een eend dat zijn vleugels droog blijven als hij zwemt?

Kikkerlab

Hoe bewegen de vriendjes van Kikker (van Max Velthuis) zich?

Spinnenlab

Hoe maakt een spin een stevig web?

Sneeuwlab

Hoe ziet een sneeuwvlok eruit en maakt dat iets uit voor hoe hij dwarrelt?

Bottentocht

Braakbalpluizen

Oertijdlab

Bijenactiviteiten in het weekend van de Nationale Bijentelling (13 en 14 apr): onder andere zaadbommen maken en insectenplaatjes ruilen.

Verjaardagsfeestjes:

- Feestbeest (vanaf 9 jaar)
- Droef & Co. (7 t/m 11 jaar)

Prepareerdag 25 november: demonstratie prepareren.

Lezingen

Ieder jaar organiseert Natuurmuseum Brabant openbare, gratis toegankelijke lezingen op elke tweede dinsdag van januari, februari, maart, oktober, november en december.

- 8 januari: 'De das en zijn familie' – *Annemarie van Diepenbeek*
- 12 februari: 'Aardwarmte in Brabant' – *Eveline Rosendaal & Ewout Pikaar*
- 12 maart: 'Kunstmanen en ruimtevaart' – *Wim Holwerda*
- 8 oktober: 'Botanische illustratie: de kunstvorm in dienst van de wetenschap' – *Fiona Zachariasse*
- 12 november: 'Zwarte gaten; een poort naar de hel' – *Rudolph Robben*
- 10 december: 'De boer: nu en in de toekomst' – *Mark de Beer*

Activiteiten buiten het museum

Sinds 2016 is de app Vossenstreken gratis verkrijgbaar in de App Store en via Google Play. Deze app is het resultaat van een samenwerking tussen Natuurmuseum Brabant, Brabants Landschap, Kempens Landschap en de gemeente Tilburg. Op dit moment kunnen op 21 locaties in de provincies Noord-Brabant en Antwerpen (BE) 54 themawandelingen met actieve opdrachten gewandeld worden. In 2019 zijn daar afspraken voor extra routes, te ontwikkelen in 2020, bijgekomen.

Foto-tentoonstelling: Comedy Wildlife 2019

Marketing en communicatie

25

In 2019 zijn grote stappen richting de toekomst gezet: De visie, missie, doelstellingen en kernwaarden zijn flink aangescherpt. Er zijn afdelingen opgericht en/of samengevoegd, ICT-structuren veranderd en er zijn experimenten uitgevoerd. Veel om aan te wennen voor het personeel. Het was alle hens aan dek, niet alleen voor de afdeling Marketing en Communicatie, maar voor iedere medewerker van het museum.

Allereerst is noemenswaardig dat op de valreep naar 2020 de afdeling Marketing en Communicatie officieel is ingesteld, uit de voormalige afdeling PR & Communicatie. Naast werkzaamheden die logischerwijs te maken hebben met de afdelingsnaam, valt vanaf dat moment de museumwinkel en de activiteiten voor het individuele publiek ook onder deze afdeling.

De speerpunten van 2019 waren als volgt: bereiken van publiek met beperkte middelen, herpositionering, digitalisering en professionalisering Museumwinkel .

Bereiken van publiek met beperkte middelen

In een jaar zonder grote openingen en zeer beperkte financiële middelen voor marketing en communicatie, is het door harde keuzes te maken toch gelukt om relatief veel publiciteit te genereren voor de tentoonstellingen en activiteiten van 2019. Dat kwam met name door de heropening van de zeer populaire zaal Kikker is hier! en de fototentoonstelling Comedy Wildlife Photography Awards. Er is geëxperimenteerd met een pop-up café en winkel tegenover de net heropende Kikkertentoonstelling. Kinderen konden de tentoonstelling bezoeken en in de feestweken (meivakantie) kregen ze gratis ranja en kikkerkrentjes terwijl de ouders een kopje koffie of thee konden drinken. De meet & greet met Kikker was een groot succes.

De Comedy Wildlife Photography Awards-tentoonstelling leende zich heel gemakkelijk voor goede en wijdverbreide publiciteit. Hier hadden we in 2018 ook al ervaring mee opgedaan. Door slim gebruik te maken van de foto's door ze o.a. te koppelen aan actuele gebeurtenissen (zoals de kerstvakantie) maar ook te kiezen voor investering in een goede onlinecampagne, kregen wij in de laatste maand van het jaar veel publiek dat aangaf speciaal voor deze tentoonstelling te komen.

De tentoonstelling Vreemde vogels, die dino's werd vlak voor de kerstvakantie geopend. Ook die tentoonstelling mocht meteen rekenen op positieve reacties van het publiek, zowel in het museum als online.

Qua pers hebben we niet te klagen gehad. Het Jeugdjournaal vroeg museuminspecteur Mpho ter plekke in Natuurmuseum Brabant waar een goed museum volgens haar aan moet voldoen en er werd door EditieNL een item opgenomen en uitgezonden over de tentoonstelling Comedy Wildlife Photography Awards. Ook in de geprinte en online media is ruim aandacht geweest voor de activiteiten van het museum.

Herpositionering

In 2019 is een start gemaakt met herzien van de Corporate Story en Identity van het museum. Passen deze nog bij het huidige, maar vooral het toekomstige museum? Wat is onze identiteit?

Welke dromen hebben we, maar vooral ook waarom en voor wie zijn we er? Wat maakt Natuurmuseum Brabant relevant voor onze doelgroepen? Een goede exercitie die niet alleen de externe communicatie extra op scherp zette, maar vooral onze interne communicatie. Immers, je kunt wel een goed verhaal aan buitenstaanders vertellen, maar deze moet ook door eigen medewerkers gedragen worden. Interne en externe identiteit moeten grotendeels overeenkomen. Daarom is er in 2019 ook kritisch gekeken naar de inhoud van onze communicatie en op welke wijze – vooral intern- de boodschappen het beste overgebracht konden worden. Hierin zijn goede stappen gezet die natuurlijk ook in 2020 de volle aandacht blijven krijgen.

Digitalisering

Vanuit marketing en communicatieperspectief voer je idealiter 360° campagnes uit, waarbij offline en online middelen elkaar aanvullen en versterken. Het budget van de afdeling is hiervoor helaas niet toereikend genoeg. Zonder aanvullend geld uit projecten werd in 2019 alleen maar duidelijker dat er harde keuzes gemaakt moesten worden. Om tot goede keuzes te kunnen komen hebben we ons afgevraagd wat dan slim is om te doen. Waarmee hebben we het grootste bereik onder onze doelgroep, wat kost ons het minst tot waarmee kunnen we in deze tijd niet zonder. Uit deze analyse is besloten dat we ons steeds meer op onlinemiddelen richten en offline middelen beperken tot het hoogstnoodzakelijke. Er is ook gekozen voor een investering in onlinemarketing kennis van de medewerkers door geld vrij te maken voor opleidingen. De keuzes die gemaakt moesten worden werden dan ook mede bepaald vanuit de meest actuele ontwikkelingen.

‘In 2019 is een start gemaakt met herzien van de Corporate Story en Identity van het museum. Passen deze nog bij het huidige, maar vooral het toekomstige museum? Wat is onze identiteit?’

Zo is in 2019 overeengekomen dat de website in zijn geheel wordt vernieuwd. Tijd en energie gaan vooral naar Social media voor directere communicatie met de doelgroepen. De SEA via INTK door te laten lopen en bij activiteiten die zeer digitaal vriendelijk zijn (foto's van Comedy Wildlife) een forse online investering te doen ten koste van de promotie van andere activiteiten. Ook is de samenwerking met de AH-actie opnieuw aangegaan en is er geïnvesteerd in samenwerkingen zoals voor het Bijenweekend. Hierbij horen ook de onlineactiviteiten die nodig zijn voor de wandelapp Vossenstreken. De verantwoordelijkheid voor de marketing-communicatie voor deze app ligt met name bij Natuurmuseum Brabant.

Professionalisering Museumwinkel

In 2019 is de Museumwinkel bij de nieuw opgerichte afdeling Marketing en Communicatie ondergebracht. Met het management en de vrijwilligers van de Museumwinkel is met een professioneel oog gekeken naar verschillende processen die bij een winkel horen. Zo is er veel aandacht gegeven aan productkeuze, werkverdeling en beleid. Welke producten willen we als museum graag verkopen? Welke passen bij de visie en missie van Natuurmuseum Brabant en welke niet? Ook zijn de eerste stappen gezet naar een betere productpresentatie. Alles om de beleving van de bezoekers te verbeteren, alsook de eigen inkomsten van het museum te verhogen.

Foto-tentoonstelling: Comedy Wildlife 2019

Collectie en wetenschap

29

Er is in 2019 gewerkt aan diverse aspecten van de museumcollectie. Niet alleen intern, maar ook met externe partners uit het natuurhistorische museumveld. De door Naturalis ingediende subsidieaanvraag voor het project Automatische Beeldherkenningstechnieken, waar Natuurmuseum Brabant projectpartner van is, is gehonoreerd. Het project zal naar verwachting in 2020 van start gaan. Hierbij gaat het o.a. om het geautomatiseerd identificeren van ongedetermineerde specimina op soort- of hoger niveau op basis van foto's. De technieken zullen worden getest op -onder andere- objecten uit onze collectie.

Verder heeft het museum zich in februari officieel kunnen aansluiten bij het DiSSCo initiatief (Distributed System for Scientific Collections), door het ondertekenen van de DiSSCo MU. In Europa zijn 120 instellingen uit 21 landen met natuurwetenschappelijke collecties verenigd in DiSSCo. Het doel is een gezamenlijke ontsluiting in één virtuele Europese collectiedatabase. Als deel van de landelijke voorbereiding op DiSSCo heeft het museum bijgedragen aan het ontstaan van het Nederlands Collectie Overzicht, dat door NLBIF wordt gerealiseerd. Dit eerste digitale dashboard van de collecties van Nederlandse Natuurhistorische musea zal binnenkort online te raadplegen zijn.

‘In Europa zijn 120 instellingen uit 21 landen met natuurwetenschappelijke collecties verenigd in DiSSCo. Het doel is een gezamenlijke ontsluiting in één virtuele Europese collectiedatabase.’

Daarnaast is er in 2019 besloten de stenen- en mineralencollectie naar de begane grond van het museum te verhuizen. Hiervoor is een nieuw depot (1A) gerealiseerd om met name zwaardere collectiedelen op te kunnen slaan. Dit verlicht de druk op Depot 2, waar de stenen op dit moment zijn opgeslagen. De daadwerkelijke verhuizing zal naar verwachting voorjaar 2020 worden uitgevoerd.

Tot slot is dit jaar duidelijk geworden dat de versie van de database, die Natuurmuseum Brabant gebruikt voor de ontsluiting van de collectie (Adlib) sterk verouderd is en zo spoedig mogelijk geüpdatet dient te worden. Hier is dit jaar een begin mee gemaakt en dit zal naar verwachting in de loop van 2020 verder afgehandeld worden.

Op afdelingsniveau is er een reguliere overlegstructuur opgezet voor de conservators, zodat onderzoeksgroepen die elkaar onregelmatig tegenkomen in de gelegenheid zijn om uitleg te geven over hun werkzaamheden. Daarnaast kunnen zij op deze manier ook als een groep zaken aankaarten met de Coördinator collectie en wetenschap en de Manager van de afdeling. Dit conservators colloquium wordt druk bezocht.

Het museum als onderneming

31

Financiën

Natuurmuseum Brabant stelt de goede banden met zijn hoofdsubsidiënt, de gemeente Tilburg, bijzonder op prijs. Als BIS-instelling van de gemeente worden er telkens voor een periode van vier jaar afspraken gemaakt over de basissubsidie. De huidige subsidieperiode loopt tot en met 2020.

Het museum behoort tot de topgroep van Tilburgse culturele instellingen als het om publieksbereik gaat en is, met afstand, het best bezochte gesubsidieerde museum van de stad.

Echter, de huidige subsidie is niet toereikend om de vaste exploitatiekosten te dekken. Deels omdat de subsidie berekend is op basis van een aanzienlijk lager bezoekersaantal dan het museum nu jaarlijks verwelkomt, en deels omdat het dateert van voor het invoeren van markt-conforme huurlasten, die niet volledig gecompenseerd werden door een gelijktijdige verhoging van het subsidiebedrag.

Het museum genereert een, voor zijn omvang, aanzienlijk percentage aan eigen inkomsten (c. 40%). Wegens het huidige subsidieniveau moeten alle eigen inkomsten ingezet worden om de exploitatie sluitend te krijgen, hetgeen de noodzakelijke uitbreiding van het nog te kleine vaste team, investeren in het vervangen van verouderde apparatuur en inrichting en het opbouwen van bestemmingsreserves onmogelijk maakt. Op de lange termijn is dit geen houdbare situatie.

Overleg met de gemeente over de financiële situatie van het museum in 2019 heeft niet tot concrete maatregelen of lastenverlichting geleid. In 2020 worden er gesprekken gevoerd over de basissubsidie voor de periode 2021-2024. Ondanks signalen dat de cultuurmiddelen onder druk staan, richten we ons op financiële afspraken voor de komende cultuurplan periode die beter aansluiten bij de prestaties, het bereik en de behoeften van het museum als onderneming.

In 2019 zijn we genoodzaakt om te bezuinigen wegens het omzetverlies veroorzaakt door de werkzaamheden aan de Spoorlaan gedurende 2018. Een verzoek tot nadeelcompensatie heeft -na een lange procedure- geleid tot het compenseren van een kwart van het geleden verlies. De gebrekkige compensatie heeft onvermijdelijk impact gehad op bestedingen, met als resultaat dat wegbezuinigde posten uit 2018 niet konden worden ingehaald.

Het museum is actief mogelijkheden aan het onderzoeken voor structurele financiële ondersteuning van buiten de gemeente, ter aanvulling van de basissubsidie. Er zijn gesprekken gevoerd met diverse partijen, waaronder ook de provincie Noord-Brabant, maar die hebben tot heden niet geleid tot toezeggingen. Men onderkent de grote waarde en het belang van het museum, maar de huidige programmalijnen bieden onvoldoende ruimte voor structurele steun.

In 2019 zijn diverse fondsaanvragen ingediend ten behoeve van nieuwe presentaties en tentoonstellingen. Van het Mondriaan Fonds hebben wij een aanzienlijke toezegging voor onze educatieve werkruimte en -project in wording 'Zoek het zelf uit' mogen ontvangen. In de beschikkingsbrief staat het volgende geschreven: "De commissie is ervan overtuigd dat hier sprake is van een nieuwe educatieve aanpak die jongeren kan stimuleren om in een museale

omgeving te leren en ontdekken over de natuur en zo te leren welke manier van leren bij hen past. [...] Zij is van mening dat het museum met deze aanvraag haar vooraanstaande plek op het gebied van educatie binnen de natuur-en wetenschapsmusea waarmaakt.”

Voor hetzelfde project, en het daarbij horende drieluik van biodiversiteitstentoonstellingen (verleden, heden en toekomst) heeft het museum ook bijdragen ontvangen van de Stichting Jacques de Leeuw en het landelijke Prins Bernhard Cultuurfonds. De financiering is nog niet rond, dus er is ook een aanvraag ingediend bij het VSBfonds en diverse andere fondsen. Potentiële sponsors en overheden zullen worden verzocht om een bijdrage in de loop van 2020.

Van de provincie Noord-Brabant hebben wij een aanvraag gehonoreerd gekregen voor de helft van de kosten van het project (In)begrepen dat bedoeld is om de museumpresentaties toegankelijker te maken voor bezoekers met een visuele of auditieve beperking of met beperkte fysieke mobiliteit. Matchinggeld voor deze bijdrage wordt nu gezocht bij een aantal kleinere fondsen.

‘Het museum behoort tot de topgroep van Tilburgse culturele instellingen als het om publieksbereik gaat en is, met afstand, het best bezochte gesubsidieerde museum van de stad.’

Met financiering die via Naturalis beschikbaar is gesteld door het Mondriaan Fonds is het museum begonnen met de pilot van Natuur om de hoek. Een aanvraag bij de gemeente voor een bescheiden bijdrage aan dit project uit de NME-gelden is ook gehonoreerd.

Een sponsorplan zal deel uitmaken van de nieuwe beleidsvisie die in 2020 gereed zal zijn, maar in 2019 hebben wij via ons eigen netwerk een sponsor mogen vinden voor het vervangen van de verouderde apparatuur in de OO-zone. Verwachting is dat de apparatuur geleverd en geïnstalleerd gaat worden in de eerste helft van 2020. We zijn deze sponsor, die anoniem wenst te blijven, zeer erkentelijk.

Café, winkel en zaalverhuur

In 2019 hebben de museumwinkel, het café en zaalverhuur wederom een belangrijke bijdrage geleverd aan het genereren van eigen inkomsten. Op drukke dagen (en die komen steeds vaker voor) is capaciteit, met name van het café, een steeds grotere uitdaging: niet alleen van de keuken zelf, maar ook met betrekking tot zitgelegenheid. Het tijdens vakanties aan het café toevoegen van de Startzone is een beproefd middel om de capaciteit te vergroten, maar tegenwoordig ook niet toereikend meer voor de aanvoer. Het invoeren van een vakantiekaart met een iets beperkter assortiment maakt het bereiden van de bestellingen iets overzichtelijker voor de cafémedewerkers, maar verlaagt de druk nauwelijks. Zaalverhuur speelt ook een toenemende rol in onze bedrijfsvoering. Bedrijven en organisaties geven aan onze dienstverlening verbeterd te vinden en zeer tevreden te zijn over het aanbod. We hebben veel terugkerende klanten.

Organisatie

De organisatiestructuur is onder de loep genomen en aangepast om een logische verdeling van werkterreinen, verantwoordelijkheden en taken te realiseren. Er zijn nu drie hoofd-

‘Zaalverhuur speelt ook een toenemende rol in onze bedrijfsvoering.

Bedrijven en organisaties geven aan onze dienstverlening verbeterd te vinden en zeer tevreden te zijn over het aanbod.

We hebben veel terugkerende klanten.’

afdelingen, die allen vertegenwoordigd zijn in het MT op manager niveau. De nieuwe organisatiestructuur is stapsgewijs uitgerold, een proces dat voltooid wordt op 1 januari 2020. Ook zijn alle functies herzien. Er zijn nieuwe competentiegeoriënteerde functiebeschrijvingen opgesteld, op basis van de functiematrix van de museumvereniging. De inschaling van medewerkers is getoetst aan de museum cao-inschaling. Voor enkele medewerkers is een kleine (positieve) correctie gemaakt, die geldt vanaf januari 2020. Verder is er een functioneringscyclus opgezet voor het begeleiden en beoordelen van individuele prestaties. Diverse coaching- en trainingstrajecten zijn hieruit voortgekomen. Ter bevordering van de interne communicatie zijn vier personeelsvergaderingen gehouden en zes interne nieuwsbrieven verschenen. De Arbeidsvoorwaardenregeling is geactualiseerd conform de huidige wet- en regelgeving.

Zoals elk jaar is er een aantal wijzigingen in het personeelsbestand geweest. Noemenswaardig is het aanstellen van een nieuwe Manager Presentatie, Educatie en Collectie en van een Manager Marketing en Communicatie. Deze vacatures konden allebei intern ingevuld worden.

Het management heeft, met externe ondersteuning en een afvaardiging van alle afdelingen, een traject doorlopen om de missie, visie en propositie van het museum opnieuw te formuleren, vooruitlopend op de nieuwe beleidsvisie van 2020. Daarbij zijn ook kernwaarden voor de organisatie gedefinieerd, die uiteraard terugkomen in de functiebeschrijvingen.

Facilitaire zaken

2019 betekende ook een aanscherping op diverse facilitaire terreinen: het Calamiteitenplan is geactualiseerd, de brandveiligheidsinstallatie is opnieuw gecertificeerd en de BHV-organisatie is uitgebreid. Ook heeft er een Risico-Inventarisatie en Evaluatie (RIE) plaatsgevonden. De enkele verbeterpunten die daaruit voortvloeiden, met name op het gebied van het opslaan van chemicaliën, zijn aangepakt.

‘De technische dienst werd ook voor uitvoerende werkzaamheden betrokken bij het interne project ‘Optimaliseren opslag’ waarbij alle opslagruimtes van het museum zijn nagekeken, uitgemest en herverdeeld.’

De technische dienst heeft, naast het lopende onderhoud, een aantal extra projecten uitgevoerd, te weten het afronden van het scharnierenproject in de OO-zone, het opknappen van de personeelskantine, het geheel renoveren van de Kikkertentoonstelling op de tweede verdieping, het weghalen van de oude treincoupé en het opknappen van de gang eveneens op de tweede verdieping. In het najaar bouwde de TD de nieuwe dino-tentoonstelling in de wisselzaal en knapten ze Opslag 4 naast de Potviszaal op.

De technische dienst werd ook voor uitvoerende werkzaamheden betrokken bij het interne project ‘Optimaliseren opslag’ waarbij alle opslagruimtes van het museum zijn nagekeken, uitgemest en herverdeeld. Dit heeft ertoe geleid dat de winkelvoorraad en alle educatieve middelen nu in één ruimte zijn opgeslagen. Ook staat nu het cafétoebehoren bij elkaar en is er een apart archief voor de administratie.

Tenslotte is de opslag voor de schoonmaak verbeterd. Dit project heeft ook ruimte gecreëerd voor een extra klein depot voor, met name, de geologische collecties.

In 2019 is er ook een IT-project opgezet. De computers waarmee gewerkt wordt in het museum zijn veelal verouderde stand-alone units die trager zijn de hedendaagse behoeften. Omdat er weinig geld vrijgemaakt kan worden om aan dit euvel te besteden, is gezocht naar een effectieve doch aantrekkelijk geprijsde oplossing, die is gevonden bij Open Minded IT.

Stap één is dat ons officepakket is geactualiseerd en iedereen in de cloud is gaan werken, zodat er geen omslachtige individuele back-ups nodig zijn en ook geen problemen meer zijn met incompatibele softwareversies. Vervolgens, begin 2020, worden de bestaande computers omgezet naar thin-clients, hetgeen minder zal vragen van hun processors, met versnelde prestaties tot gevolg. Op deze manier kunnen wij de levensduur van de huidige apparatuur, op een gunstige manier, nog even rekken.

‘In de zomer en in het najaar hebben we wederom problemen ondervonden met warmte en gebrek aan luchtcirculatie en -toevoer in het museum omdat de verouderde airco-units en ventilatiesystemen niet meer goed functioneren en sowieso niet toereikend zijn.’

In het kader van het gemeentelijke Fast Lane verduurzamingstraject is in oktober een scan van het museum gedaan door een ingenieursbureau, om de knelpunten met betrekking tot energiegebruik maar met name de klimaatproblematiek te identificeren. In de zomer en in het najaar hebben we wederom problemen ondervonden met warmte en gebrek aan luchtcirculatie en -toevoer in het museum omdat de verouderde airco-units en ventilatiesystemen niet meer goed functioneren en sowieso niet toereikend zijn. Extra ventilatoren plus een paar mobiele airco-units hebben de situatie iets verbeterd, maar het is geen structurele oplossing.

Het ingenieursbureau heeft een rapport opgesteld met aanbevelingen voor een geheel nieuw luchtbehandelingssysteem voor het museum alsook diverse maatregelen ter bevordering van een duurzaam gebouw. De betrokken ambtenaren bereiden een voorstel aanpak en financiering voor, die in het voorjaar van 2020 aan de gemeenteraad wordt gepresenteerd.

Het was noodzakelijk om een andere groenbeheerder voor het museumterrein te zoeken dit jaar, nadat de Diamantgroep eenzijdig hun contract heeft opgezegd wegens het afbouwen van hun buitenactiviteiten. Er zijn diverse offertes opgevraagd en er is gekozen om een contract aan te gaan met Beter Groen, ons al bekend als gladheidbestrijder in de winter. Beter Groen werkt op een ecologisch verantwoorde manier en we zijn zeer tevreden over de aanzienlijke verbetering in de kwaliteit en frequentie van de groenverzorging.

De herbeplanting van de voortuin binnen de hagen, onderdeel van het groenplan Spoorzone en gepland voor september is uitgesteld door het bedrijf dat in opdracht van de gemeente werkt en zal naar verwachting in januari 2020 plaatsvinden.

Ook bij de schoonmaakdiensten van de Diamantgroep kon er niet meer voldoende dekking worden geboden voor de huishoudelijke dienst van het museum. Als onderneming hadden wij juist behoefte aan continuïteit, frequentere schoonmaak doordeweeks en schoonmaak tijdens de weekenden wegens de groeiende bezoekersaantallen. Nadat diverse offertes en scenario's de revue hadden gepasseerd, heeft het museum een overeenkomst ondertekend met Vitron voor schoonmaakdiensten. Onze eigen medewerker huishoudelijke dienst werkt nu in ondermanagement van Vitron ondersteund door hun eigen medewerkers. De schoonmaakprestaties in het museum zijn zichtbaar verbeterd, hetgeen prettig is voor bezoekers en medewerkers. Het contract met Vitron omvat ook een deel bedrijfssponsoring, een geste die het museum erg op prijs stelt.

‘Als onderneming hadden wij juist behoefte aan continuïteit, frequentere schoonmaak doordeweeks en schoonmaak tijdens de weekenden wegens de groeiende bezoekersaantallen.’

Samenwerkingen

We werken graag samen met andere musea, culturele en natuurhistorische instellingen én bedrijven. Een lijst van partners in 2019 is te vinden in de bijlagen. Op lokaal niveau is er in 2019 onder andere samengewerkt in het kader van de Bijenweek, met Albert Heijn, tuincentrum GroenRijk, JOGG en T-Primair. Het bijenweekend met activiteiten, bijvriendelijke planten en een insectenplaatjes ruilkraam was drukbezocht. Op institutioneel niveau zijn de samenwerkingsverbanden met Naturalis, de VSC en de SNNC verder aangehaald. Met de LocHal en ander Spoorzonepartners hebben we een deel van de Ruimtevaartschool verzorgd, en de astronauten-in-spe konden in het museum de biologische en evolutionaire gevolgen van het leven op Mars onderzoeken.

Eindresultaat

Wegens de toename in bezoekersaantallen, een slimme marketingaanpak en door juist daar te bezuinigen waar het kon, hebben we ondanks de financiële erfenis van 2018 uiteindelijk toch een positief eindresultaat neer kunnen zetten van € 23.847. Het gebrek aan investeringen in 2018 en 2019 wordt idealiter in 2020 gedeeltelijk ingehaald. Of dat gaat lukken zal afhankelijk zijn van mogelijke huurverhoging, subsidieindexering en uiteraard van bezoekersaantallen.

Foto-tentoonstelling: Comedy Wildlife 2019

Bezoekers
website:
146.700

Financiële gegevens

EXPLOITATIEREKENING OVER 2019

	Begroting 2019	Werkelijk 2019	Werkelijk 2018
Lasten			
Projectkosten	PM	122.343	178.790
Projectkosten	PM	122.343	178.790
Personeelskosten	1.024.425	1.049.709	905.076
Organisatiekosten	236.000	253.816	230.776
Huisvestingskosten	441.786	484.345	453.618
Tentoonstellingen/activiteiten	84.400	80.679	62.785
Afschrijvingen	25.000	26.051	36.001
	1.811.611	2.016.943	1.867.046
Baten			
Projectinkomsten	PM	122.343	178.790
Projectinkomsten		122.343	178.790
Saldo projectkosten:			
Entreegelden	395.000	469.801	364.299
Subsidies	1.106.456	1.122.931	1.103.543
Overige inkomsten	251.700	318.026	246.789
	1.753.156	2.033.101	1.893.421
Exploitatiesaldo	58.455-	16.158	26.375
Baten voorgaande jaren	-	10.039	7.370
Lasten voorgaande jaren	-	2.350-	1.055-
	-	7.689	7.689
	-	6.315	6.315
Resultaat:	58.455- (Tekort)	23.847 (Overschot)	32.694 (Overschot)

Collectie en wetenschap

Collectie aanwinsten

Schenken:

- Zaagvstand Sam's skins, antlers & more (overdracht i.v.m. inbeslagname);
- Trilobiet door E. Frerichs;
- Diverse objecten van biologische aard door D. van der Heiden.

Aankopen:

- Skelet struisvogel (M. van dijk; Bird skeleton artistry)
- Geit, aaidier (N. Mueller; Muellerzetop)
- Konijn, aaidier (N. Mueller; Muellerzetop)
- Kat, aaidier (N. Mueller; Muellerzetop)
- Rat, aaidier (Hanny van den Brand)
- Mol, aaidier (Hanny van den Brand)

Bruiklenen

Uitgeleend:

- 11 vogels en 1 veldmuis; Rijksmuseum van Oudheden, Leiden
- 25 vogels; Blocbirds studio 212 Fahrenheit, Dutch Design Week, Eindhoven
- Konijn; Van Gogh Museum, Amsterdam
- 2 vogels 3 zoogdieren; Stichting Natuurpodium Brabantse Wal, Bergen op Zoom
- Zwarte rat; De Bastei, Nijmegen

Geleend:

- Lakprofiel, Haarpodzol (ISRIC World Soil Information Wageningen)

Belangrijkste werkzaamheden aan de deelcollecties

Insecten

Er is in 2019 gewerkt aan materiaal dat verzameld werd in de Kaaistoep. Het gaat hierbij om verzamel-, sorteer-, determineer- en invoegwerk van allerlei insectengroepen in de collectie van Natuurmuseum Brabant. Ook in 2019 schonken werkgroepleden van de KNNV weer diverse geledpotigen aan de museumcollectie.

KNNV-werkgroepleden en insectenconservators van het museum vullen in een gezamenlijk project de databank van de insectencollectie van Natuurmuseum Brabant. Alle exemplaren worden ingevoerd in Excel of in het programma Klasse.

Extra activiteiten in 2019, uitgevoerd door de conservators

Determinatie van de kevers van de pijpvallen van 2018. Van 2018 is ongeveer driekwart van het materiaal op naam gebracht.

- De in 2016 geschonken collectie vlinders en bladwespen van het MEC Eindhoven wordt ingevoegd in de museumcollectie.
- De geschonken kevercollectie van dhr. Heerkens wordt ingevoerd in de database Klasse.

Spinnen

55.000 records zijn inmiddels allemaal digitaal toegankelijk.

Verder wordt er een oplossing gezocht voor het droogvallen van enkele gesealde vloeistofpreparaten in diverse tentoonstellingen.

Fossielen algemeen

Het opnemen van de vele fossielen van de collectie van dhr. H. de Vries is - na heel veel maanden werk - afgerond. In 2019 is een begin gemaakt met het sorteren en verwerken van de kleine collecties fossielen van dhr. C. Buter en van dhr. F. de Bruin. Daardoor ligt de tweede controlerende (op inhoud en determinatie) van de reeds bestaande collectie fossielen voorlopig stil.

Fossielen zoogdieren

In 2019 is verdergegaan met het controleren van de collectie zoogdierfossielen. In enkele gevallen zijn er conserverende behandelingen uitgevoerd met houtlijm om verder verval te voorkomen. Ook is dit jaar verder gewerkt aan de registratie in Adlib; de volgende stap is het in Adlib toevoegen van de gemaakte foto's van de objecten. Daarnaast is de collectie opnieuw ingedeeld in het depot (op soort) zodat de objecten makkelijker vindbaar zijn.

Mineralen

In mei 2018 heeft oud conservator dhr. F. de Bruijn zijn collectie mineralen ter beschikking gesteld aan het museum. Mineralen die interessant zijn voor de collectie worden aanvaard als een schenking. Inmiddels is een eerste selectie gemaakt; 1/3 wordt opgenomen in de collectie, 1/3 kan gebruikt worden voor educatieve doeleinden en het overige deel is niet van museale kwaliteit. In 2020 wordt hiermee verdergegaan.

Gesteenten

Na 6 jaar is ongeveer de hele collectie geïnventariseerd: d.w.z. ± 1700 stenen werden gedetermineerd en beoordeeld. Het resultaat hiervan is: 898 stenen (53%) blijken na een eerste beoordeling het bewaren waard. 797 stenen (47%) hebben geen toegevoegde waarde voor de collectie en zullen worden ontzamd. Vervolgstappen zijn nu het bepalen van de bestemming van de te ontzamen stenen en het nogmaals doorlopen van de stenen die in de collectie blijven. Exemplaren moeten nog met elkaar vergeleken worden zodat alleen de besten worden bewaard. Geschat wordt dat er nog zo'n 10 tot 20% in aanmerking kan komen voor ontzaming. Verder is het plan om de overgebleven objecten te splitsen in de 'deelcollecties': kerncollectie Brabant, educatieve collectie en curiosa.

Zand

Dit jaar is verder gewerkt aan het sorteren van de zanden van de in 2017 geschonken collectie van dhr. H. de Vries.

Schelpen

Dit jaar is verder gewerkt aan het inpassen van de geschonken collectie van dhr. H. de Vries in de museumcollectie; dit zijn schelpen van de Nederlandse kust.

Planten

In 2019 is verder gewerkt aan het ontsluiten van de plantencollectie van dhr. H. van Loon. Dit jaar zijn weer 33 dozen gecontroleerd en genummerd. Een groot deel van deze planten is ingevoerd in Adlib. Daarnaast zijn 32 nieuwe planten toegevoegd aan het herbarium: het betreft bijzondere waarnemingen uit Noord-Brabant of aanvullingen aan de totale plantencollectie.

Paddenstoelen

Dit jaar is verder gewerkt aan het ontsluiten van de paddenstoelen collectie van dhr. F. Benjaminsen. Ruim 2070 paddenstoelen zijn inmiddels verwerkt.

Vogels

We hebben dit jaar 1 vogelskelet (struisvogel sp.) laten prepareren, speciaal voor de nieuwe tentoonstelling 'Vreemde Vogels, die dino's'.

Zoogdieren

Dit jaar zijn een vijftal zoogdieren (geit, konijn, kat, rat, mol) opgezet ter aanvulling van de huidige tentoonstelling 'Jouw Brabant, mijn Brabant'. Deze objecten zullen naar verwachting begin 2020 in de zaal geplaatst worden en zullen dienen als 'aaidier'.

Boeken en tijdschriften

Dit jaar is het tijdschriften archief geïnventariseerd. Daarnaast is bekeken welke tijdschriften online beschikbaar zijn. Verder zijn de nog niet in Adlib opgenomen boeken ingewerkt en voorzien van etiket. Eveneens zijn reeds ingewerkte boeken zonder etiket voorzien van een etiket. Daar waar wenselijk zijn beschrijvingen -in beperkte mate- in Adlib aangepast en of consequenter beschreven. Daarnaast zijn boeken uit eerdere schenkingen ingeschreven en voorzien van etiket.

Conservators

In 2019 werkten aan de collectie:

Aad van Diemen, *honorair conservator bijen en wespen*

Ad Mol, *honorair conservator bladwespen*

Andrea Dekkers, *honorair conservator spinnen*

Ankie de Wijs, *honorair collectie assistent paddenstoelen, korstmossen en archief*

Annelies van Gerwen, *honorair archivaris*

Arthur Kwantes, *honorair conservator schelpen*

Brigit Pontzen, *honorair collectie assistent paddenstoelen*

Cor Borghouts, *honorair collectie assistent insecten (kevers)*

Emiel Bouvy, *honorair conservator ongewervelden*

Geert Willemen, *honorair conservator fossielen*

Hans Zaaijer, *honorair conservator mineralen*
Jan van de Wiel, *honorair collectie assistent herbarium*
Joost Vermee, *honorair conservator gesteente*
Kees van Hooijdonk, *honorair conservator Pleistoceen*
Leden van de insectenwerkgroep *KNNV-afd. Tilburg*
Marie-Cécile van de Wiel, *honorair conservator planten*
Marij Klijsen, *honorair collectie assistent paddenstoelen*
Mieke Leerschool, *honorair conservator gesteente*
Nadine Müller, *coördinator collectie en wetenschap*
Paul van Wielink, *honorair conservator ongewervelden*
Peter Buster, *honorair conservator fossielen*
Peter van Ruth, *honorair conservator mossen*
Rien van der Braak, *honorair conservator mineralen*
Rob Macaij, *honorair conservator mineralen*
Tineke Cramer, *honorair conservator libellen*
Wim Klein, *honorair conservator bijen, wespen*

Publicaties

De Kesel, A & D. Haelewaters [2019] Laboulbeniales (Fungi, Ascomycota) of Cholevine beetles (Coleoptera, Leiodidae) in Belgium and The Netherlands, *Sterbeeckia* 35: 60-66

Hallmann, C.A., T. Zeegers, R. van Klink, R. Vermeulen, P. van Wielink, H. Spijkers, J. van Dijk, W. van Steenis & E. Jongejans [2019] Declining abundance of beetles, moth and caddisflies in the Netherlands, *Insect Conservation and Diversity* doi: 10.1111/icad.12377

Peeters, T.M.J. (2019) De Europese kaakwesp *Pseudogonolobus hahnii* in Nederland (Hymenoptera: Trigonalidae). *Nederlandse Faunistische Mededelingen* 52: 59-71.

Peeters, T. (2019) Honingbijen bezoeken pijpenstrootje. *HymenoVaria* 19: 99-100.

Van Geel, B., B.W. Langeveld, D. Mol, P.W.O. van der Knaap & J.F.N. van Leeuwen [2019] Pollen and spores from molar folds reflect food choice of late Pleistocene and Early Holocene herbivores in The Netherlands and the adjacent North Sea area. *Quaternary Science Reviews* 225.

Governance Code Cultuur

Stichting Natuurmuseum Brabant wordt bestuurd volgens het bestuur-model. De stichting onderschrijft de principes en best-practice bepalingen uit dit model, zoals beschreven in de Governance Code Cultuur. Het dagelijks bestuur van het museum is aan de directeur gedelegeerd middels een directiereglement.

Samenstelling bestuur 2018:

Leden van het Bestuur van de Stichting Natuurmuseum Brabant van 1 januari t/m 31 december 2019:

voorzitter
De heer drs. L.J.C.G.M. van der Veen
secretaris
De heer dr. R.J.C. Koster
penningmeester
Mevrouw M.L.J. Palmen MSc
lid
Mevrouw V.T.C. Slegers MA
lid
De heer prof. dr. M. Zeelenberg
Directeur
Mevrouw dr. F.B.R. Zachariasse

Nevenfuncties directeur
Bestuurslid Stichting Nederlandse Natuurhistorische Collecties, Utrecht
Lid Raad van Toezicht, De Cultuurkantine, Breda
Adviseur Cultuurraad, Cultuur Eindhoven, Eindhoven
Lid Raad van Advies, Stichting De Tempel van Empel, 's-Hertogenbosch

	Medewerkers in loondienst	Diamant medewerkers	Oproep- krachten	Vrijwilligers	Totaal medewerkers	Totaal FTE
Directie	1				1	1
Bedrijfsvoering en secretariaat	2				2	2
Facilitaire zaken	3	2		5	10	7.20
Gastservice	7	8	7	11	33	12.22
Presentatie en educatie	4				4	2.44
Collectie en wetenschap	1			25	26	4.04
Marketing en communicatie	2			2	4	1.87
Totaal	20	10	7	43	80	30.77

Natuurmuseum Brabant werkt graag en vaak met diverse samenwerkingspartners van zowel binnen als buiten de museale en natuurhistorische velden. In 2019 heeft het museum samengewerkt met de volgende organisaties/ bedrijven:

Albert Heijn Wagnerplein Tilburg	Natuurhistorisch Museum Maastricht
Astronomische vereniging WEGA	Natuurmuseum Fryslân
BankGiroLoterij	De Nieuwe Vorst
De Bastei	Breda University of Applied Sciences
Safaripark Beekse Bergen	OntdekRijk
Bibliotheek Midden-Brabant	Ontdekstation013
212 Fahrenheit	Openbare Basisschool Panta Rhei
Born Free Foundation	Buitenschoolse opvang Panta Rhei
Brabant Collectie, Tilburg University	PABO Den Bosch
Brabants Landschap	PABO Tilburg
Brabantse Milieu Federatie	PABO Helmond
CiST	PABO Veghel
Comedy Wildlife Photography Awards	Paradox
Contour deTwern	Platform Biodiversiteit Tilburg
Cultuuraliantie Tilburg	Platform Speelnatuur Tilburg
Gemeente Dongen	Astrid Poot
Dutch Design Week	Poppodium 013
Dutch Technology Week	Prins Bernhard Cultuurfonds
Ecomare, Texel	Provincie Noord-Brabant
Erfgoed Brabant	Regionaal Archief Tilburg
Erfgoed Tilburg	Rijksmuseum van Oudheden
Factorium	De Rooi Pannen recreatie Tilburg
Fontys Hogeschool v.d. Kunsten	Saxion PABO Deventer
Gemeente Gilze-Rijen	Stadsmuseum Tilburg
Gemeente Goirle	Stichting Jacques de Leeuw
Groen013	Stichting Max Velthuijs
Groenrijk Tilburg	Stg. Museumkaart
Hall of Fame	Stg. Nederlandse Natuurhistorische Collecties (SNNC)
Het Natuurhistorisch, Rotterdam	TextielMuseum
Jongeren Op Gezond Gewicht (JOGG)	Teylers Museum
Kempens Landschap (België)	Theaters Tilburg
KNNV afdeling Tilburg	Gemeente Tilburg
Landschappen NL	Tilburg University
LocHal	T-PrimaiR
Marketing Tilburg	De Museumfabriek
MBO Eco en Wildlife Helicon Geldermalsen	Universiteitsmuseum Utrecht
MBO Stad en Mens Helicon Tilburg	Arno van Berge Henegouwen
Middenbrabantse Ontwikkelingsmaatschappij voor Energie en Duurzaamheid (MOED)	Van Gogh Museum
Mondriaan Fonds	Vereniging voor wetenschapsmusea en science centers (VSC)
Museon	Vincent's Tekenlokaal
Museum De Pont	Visit Brabant
Museumvereniging	VSB-Fonds
Natura Docet Wonderryck Twente	VVV Tilburg
Naturalis Biodiversity Centre	Wolven in Nederland
Natuur & Milieu	World Soil Museum
	Het Zuidelijk Toneel

50 *Colofon*

Dit jaarverslag is tot stand gekomen door bijdragen van:

Janneke Bos, Corine-anne van Hekke, Anke Jongen, Nadine Müller, Karina Roovers,
Loeks van der Veen, Suzanne Visser en Fiona Zachariasse.

Foto's afkomstig van:

Natuurmuseum Brabant

Maria van der Heyden

Comedy Wildlife Photography Awards

Nature-ID Maarten Jacobs

Natuurmuseum Brabant

Spoorlaan 434

5038 CH Tilburg

www.natuurmuseumbrabant.nl

Elke maand wordt een dier uit de museumcollectie geselecteerd als Dier van de Maand. Aan dit dier wordt een kort artikel gewijd op de website van het museum. Op zaal wordt het dier gemarkeerd middels een sticker op de vitrine met uitleg en een QR-code. Wilt u kennismaken met het huidige Dier van de Maand? Scan de code met uw telefoon.

Foto-tentoonstelling: Comedy Wildlife 2019

